

100 lat
Ochotniczej Straży Pożarnej
w Suchowoli
1921-2021

100 lat
Ochotniczej Straży Pożarnej
w Suchowoli
1921-2021

Tekst: Krystyna Gudel

Redakcja: Dawid Gudel

Konsultacje merytoryczne: Michał Suchwańko, Mariusz Karpienia

Korekta: Regina Kantarska-Koper

SPIS TREŚCI

- Położenie gminy Suchowola
- Rys historyczny gminy
- Straż Ogniowa w Suchowoli
- Straż Pożarna w Suchowoli
- Pożary
- Kalendarium ważniejszych wydarzeń i akcji OSP Suchowola
- Patron
- Członkowie OSP w Suchowoli od początku powstania
- Wyposażenie OSP w Suchowoli
- Bibliografia

Szanowni Państwo,

w 2021 roku Jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej w Suchowoli obchodzi setną rocznicę powstania. Z tej okazji w Wasze ręce trafia ta oto publikacja. Daje ona możliwość zapoznania się z historią działalności naszej jednostki, która od dziesięcioleci zapewnia bezpieczeństwo mieszkańcom gminy Suchowola oraz pełni ważną rolę kulturotwórczą i wychowawczą.

W służbie przyświeca nam hasło „Bogu na chwałę, ludziom na pożytek”. Niech ten album będzie formą upamiętnienia wszystkich pokoleń druhów, którzy dzięki ofiarnej pracy, odwadze i ogromnemu zaangażowaniu czuwali, czuwają i będą czuwać nad bezpieczeństwem mieszkańców.

Ze względu na burzliwą historię naszych terenów nie przetrwało zbyt wiele źródeł dotyczących początków działalności Straży w Suchowoli. Tym bardziej cieszę się, że niniejsze opracowanie pozwoliło zebrać dostępne informacje, fakty i zdjęcia w jedną całość. Dziękuję wszystkim osobom, które przyczyniły się do powstania tej publikacji. Jest to bezcenny wkład w utrwalenie historii Ochotniczej Straży Pożarnej w Suchowoli, która od 10 dekad stanowi ważny element życia społecznego i kulturalnego naszej miejscowości.

*Ze strażackim pozdrowieniem
Prezes Ochotniczej Straży Pożarnej w Suchowoli
mgr. inż. Michał Suchwałko*

**POŁOŻENIE
GMINY SUCHOWOLA**

Gmina Suchowola zajmuje powierzchnię około 255 km kwadratowych, z tego 11,5% to teren Biebrzańskiego Parku Narodowego (2933 ha). W skład gminy wchodzi 51 miejscowości, z których utworzono 48 sołectw. Gmina położona jest w odległości ok. 50 km od Białegostoku i ok. 40 km od Augustowa na skrzyżowaniu dróg: Białystok – Suwałki (droga krajowa nr 8) i Osowiec – Nowy Dwór (w kierunku wschodniej granicy państwa). Gmina liczy ok. 6800 mieszkańców, w tym miasto Suchowola ponad 2000. Przez teren gminy przepływa Brzozówka i jej dopływ Olszanka, a nieopodal swoją trasę wyznaczyła Biebrza.

RYS HISTORYCZNY GMINY

Ziemia gminy Suchowola należała do połowy XIV w. do Mazowsza. W 2. połowie tego wieku opanowane została przez państwo litewskie z granicą na Brzozówce. Do roku 1795 należała do Wielkiego Księstwa Litewskiego (woj. trockie, pow. grodzieński), a w latach 1793-1794 do pow. sokólskiego. Po III rozbiorze w 1795 roku została włączona do Prus.

Wpływ na rozwój miało również rozwiązanie problemu zabezpieczenia pożarowego. Pożary, które miały miejsce w latach 1795-99, przyczyniły się do zubożenia pożarników. W 1795 r. wybuchł pożar strawił domy 44 mieszczan wyznania mojżeszowego oraz 5 zabudowań chrześcijan. W następnym roku zniszczeniu uległo 8 domostw, tym razem dotknęło to tylko chrześcijan. W latach następnych pożary pojawiały się sporadycznie. Do 1800 r. taki los spotkał jednego mieszczanina – Wolffa Nochima. Fakt uporania się z tym problemem wskazuje na to, iż władze pruskie ostro przestrzegały prawa budowlanego. Bardzo rzadkie były przypadki wydawania zgody na zabudowę drewnianą. Opracowano inne zasady rozbudowy miasta wraz z nowym układem urbanistycznym¹.

W 1807 roku Napoleon utworzył Księstwo Warszawskie, wtedy wschodnia część departamentu białostockiego znalazła się we władaniu cara (porozumienie w Tylży). W 1842 roku ziemia ta została wcielona do guberni grodzieńskiej (obwód białostocki zniesiono). Po I wojnie światowej tereny gminy Suchowola zostały włączone do państwa polskiego (woj. białostockie, pow. sokólski). Suchowola w okresie międzywojennym i po II wojnie światowej była siedzibą gminy, potem Gromadzkiej Rady Narodowej (1954-1972). W latach 70. XX wieku w myśl kolejnej reformy administracyjnej znów stała się siedzibą gminy.

Region, na którym obecnie leży Suchowola, od przełomu XVI i XVII był wielokulturowy i wieloreligijny. W 1720 roku we wsi Suchowola mieszkali głównie chrześcijanie, w miasteczku zaś – w większości Żydzi. Król August II Sas zachęcał Żydów do osiedlania się, by podnieść obszar z ruiny po wojnach szwedzkich i moskiewskich. II wojna światowa była tragiczna dla Żydów z Suchowoli. Na początku listopada 1942 roku zostali deportowani z tamtejszego getta do obozu przejściowego w Kiełbasinie, a następnie do obozów zagłady. Z 1,5 tys. Żydów mieszkających w Suchowoli holokaust przeżyły 23 osoby. Spośród wszystkich trzech kultur reprezentowanych w Suchowoli najpóźniej pojawili się Tatarzy i byli najmniej liczną grupą. Ich osadnictwo było związane z uregulowaniem żołdów za zasługi podczas wojen. W 1796 r. osiedlono tam 45 rodzin tatarskich. Obecnie w Suchowoli mieszkają chrześcijanie i muzułmanie. Znajduje się tu katolicki kościół, muzułmański dom modlitwy oraz dawna żydowska bożnica.

¹ Małek, A., „Suchowola pod zaborem pruskim”, w: *Białostoczczyzna*, Białostockie Towarzystwo Naukowe, 1/1995, s. 42.

STRAŻ OGNIOWA W SUCHOWOLI

Straż Ogniowa w Suchowoli, bo taką nazwę na początku nosiła, została założona w 1921 roku na wniosek ówczesnego aktywu miasta. Pierwszym jej naczelnikiem był Julian Ignatowicz, z zawodu stolarz. Prezesem wówczas został Władysław Lewicki z Suchowoli. Jednostka stacjonowała w drewnianym budynku zwanym *Kirchą* (pozostałość porozbiorowa), który znajdował się w miejscu obecnego parku. Na stanie Straży Ogniowej były 2 ręczne pompy ustawione na wozach konnych.

Straż Ogniowa i orkiestra przed tzw. kirchą, 1921

W połowie lat dwudziestych rozpoczęto budowę remizy przy ul. Rynek (obecnie Plac Kościuszki). I po 2 latach budowy, w 1931, oddano do użytku i poświęcono remizę strażacką.

Stało się to dzięki staraniom strażaków i poparciu posła na Sejm p. Łazarzkiego ze Sztabina. Wykonawcą był Franciszek Borowski, rzemieślnik budowlany. Do budowy wykorzystano pustaki cementowe i dachówkę cementową, a prace wykonano w szybkim tempie. W remizie znajdowały się dwa pomieszczenia garażowe na sprzęt i pomieszczenie ze sceną teatralną, gdzie wystawiano różne spektakle. Remizę poświęcił proboszcz ks. Maksymilian Sarosiek w obecności posła Łazarzkiego, władz miasta i gminy, budowniczego Borowskiego i licznie zebranych mieszkańców.

Źr. Kronika OSP w Suchowoli

Źr. Pochodnia - album strażactwa 1927

Remiza w Suchowoli. Źr. photos.yadvashem.org

STRAŻ POŻARNA W SUCHOWOLI

Wieża przy remizie, 1959. Archiwum E. Woźniakowskiej

Orkiestra i strażacy przed remizą. Archiwum E. Gabrela

W 1929 roku Straż Ogniowa w Suchowoli przyjęła nazwę Straży Pożarnej. Naczelnikiem został Izydor Klepacki. Jej członkowie to: część mieszkańców miasta pochodzenia żydowskiego oraz Bronisław Klimowicz, Józef Karny, Władysław Stefański, Jerzy Stefański, Teofil Kowalewski, Jan Krystoń, Jan Brzozowski, Hieronim Boguszewski, Leon Żepko (wszyscy z Suchowoli), a także Piotr Marchel, Antoni Marchel, Edward Kułak, Stanisław Karpienia, Stanisław Smarzewski, Kazimierz Wysocki, Józef Bieciuk, Jan Brzozowski, Alfons Brzozowski, Edward Krystoń, Adolf Żadziłko, Piotr Sadanowicz, Jan Huryn, Adolf Rogalski.

Strażacy, lata 30. Źr. Kronika OSP w Suchowoli

Strażacy, lata 30. Źr. Kronika OSP w Suchowoli

Źr. Kronika OSP w Suchowoli

Ochotnicza Straż Pożarna w Suchowoli, 1939. Od lewej: Janina Bieciuk, Jan Sobolewski (syn komendanta), Jadwiga Smarzewska, Jan Krystoń, Józefa Brzozowska, Jerzy Stefański. Siedzą: Wacław Szkiłdź, Sobolewski (komendant PP), ?, Janina Marchel, Łobko (krawiec). Ze zbiorów Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej w Suchowoli

Orkiestra dęta z Suchowoli, 1930. Na górze od lewej: Krystoń, Jan Brzozowski, Kazimierz Szelağ. Rząd środkowy od lewej: Julian Smarzewski, Jan Huryn, Popławski, Lewicki, Selim Putreszacht, Józef Karny, Jan Krystoń, Rogalski. Na dole od lewej: Wiktor Kulikowski, Kulakowski, Stefański. Ze zbiorów L. Huryna

Za przynależność do straży odprowadzono świadczenia pieniężne na rzecz gminy, tak zwany szarwark. Na początku lat trzydziestych w ramach działalności Straży Pożarnej powołano orkiestrę dętą, której kapelmistrzem był Józef Karny z Suchowoli.

W wielu działaniach brały udział kobiety, utworzono więc żeńską drużynę Straży Pożarnej, w skład której wchodziły: Janina Karpowicz (komendantka), Adela Jaroszewicz, Paulina Stasieluk, Jadwiga Stasieluk, Leokadia Abramowicz, Helena Żygieło Joanna Marchel, Helena Kulikowska. Strażacy w okresie międzywojennym brali czynny udział w obchodach święta 3 Maja. O tym, jak obchodzono ten dzień w 1938 roku, dowiadujemy się ze wspomnień mieszkańców:

Zbiórka przybyłych poszczególnych grup, szkół, zespołów. Każdy uczeń miał przygotowaną przez siebie chorągiewkę w barwach narodowych. Wszyscy odświętnie ubrani. Dzieci ze szkoły w Rutkowszczyźnie przybyły w jednakowych, specjalnie na ten dzień uszytych płóciennych, białych kostiumikach i czerwonych berecikach, wzbogaconych o czerwone krawaciki u chłopców i kokardki u dziewcząt. Tym wzbudziły autentyczny aplauz wśród naprawdę licznie zebranej publiczności. Harcerze z Suchowoli i Czerwonki wystąpili w mundurkach harcerskich. Szkoły posiadające sztandary wystawiły pocztę. / Przemarsz do kościoła. / Uroczysta msza święta. / Przemarsz do „Dąbka wolności” (wówczas obok sklepu motoryzacyjnego GS). Tu dołączyła szkoła żydowska ze swoim sztandarem w niebieskim kolorze. Szkołę żydowską utrzymywał cheder. W niej wykładano w języku hebrajskim i polskim. / Okolicznościowe wystąpienia władz administracyjno-rządowych. Przedstawiciel władzy administracyjnej, nauczyciel p. F. Nakonieczny (w 1937 r. p. F. Szulborski) wygłosił przemówienie związane ze świętem oraz aktualną sytuacją społeczno-polityczną kraju i najbliższej okolicy. Orkiestra strażacka pod dykcją kapelmistrza Józefa Karnego odegrała hymn państwowy „Jeszcze Polska nie zginęła” i uczestnicy przygotowali się do pochodu. Jako pierwsza w kolumnie ustawiła się orkiestra, za nią władze administracyjno-rządowe miasta i gminy, strażacy z prezesem Izydorem Kle-

Lata 60. Źr. Kronika OSP w Suchowoli

3 maj 1939. Orkiestra Dęta z Zespołem Strzelców. Archiwum Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej w Suchowoli

1 maj. Archiwum Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej w Suchowoli

1 maj. Źr. Kronika Miasta Suchowola pod red. M. Kaczorowskiej

packim i szkoły z kierownikami i nauczycielami. Dalej w kolejności organizacje paramilitarne, a więc krakusy z komendantem Lengiewiczem i strzelcy ze swoim komendantem Bernardem Wysockim z Podhorodnianski, który kroczył w towarzystwie poprzedniego komendanta Selima Putreszecha. Wszyscy w swoich uniformach. Następnie Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży z aktywistami, też ze sztandarem organizacji gminnej KSM. Pochód wędrował wokół rynku, przy remizie nastąpiło rozwiązanie pochodu. Tym akcentem kończyła się pierwsza, oficjalna część uroczystości, i po krótkiej przerwie rozpoczynała się druga, nieoficjalna. Teraz sceną remizy strażackiej zawiądzali artyści. Prezentowały się zespoły z poszczególnych szkół i klas. Królowała pieśń: „Witaj, majowa jutrzeńko...”. Niekiedy występy przybierały formę konkursu (np. III zastęp drużyny suchowolskiej do konkursu przystąpił z tańcem „Zasiali górale...”). Po młodzieży popisywał się młodzieżowy zespół muzyczny pod batutą Selima Putreszecha. Na boisku toczyli boje sportowcy, a wokół rynku drużyny rywalizowały o palmę pierwszeństwa w biegach przełajowych. Swoje zawody zorganizowali strażacy. Wszystko to przy licznej widowni przybyłej nawet z odległych wsi. Przed wieczorem zespół muzyczny zapraszał wszystkich chętnych na zabawę taneczną do remizy. Święto niepowtarzalne i niezapomniane. Jak zapomnieć krakusów? Kilkudziesięciu ułanów na koniach, w jednakowych strojach, i lance.

A jaka zwarta drużyna strzelców! Piękna i dzielna polska młodzież, młodzież zdolna do obrony polskich granic i polskich domów. Ileż w niej siły! Niejednemu widzowi zakręciła się łza w oku. A Suchowola! Cała biało-czerwona, tak jak jej mieszkańcy trwający przy kolorze białym i czerwonym: białym – bo lubiący pokój i wolność, czerwonym (kolorze krwi) – zdolnym walczyć o wolność i w tej walce przelewać krew².

W 1938 roku Straż Pożarna w Suchowoli otrzymała samochód strażacki wyposażony w motopompę „Syrena 800”. Kierowcą został Franciszek Wanagiel. Prezesem straży był w tym czasie burmistrz Waclaw Szkiładź. Po wybuchu II wojny światowej samochód ten został zdemobilizowany i odprowadzony

² Gabrel, E., *Suchowola. Jej dzieje i teraźniejszość*, Suchowola 2012, s. 149-151.

do Grodna, gdzie uległ zniszczeniu podczas walk z Sowiecami. W czasie wojny straż wciąż prowadziła działalność. Na stanie były 2 beczkowsy zaprzężone w konie oraz podręczny sprzęt gaśniczy. Jednym z furmanów był wówczas Edward Szkiładź. Rolnicy, którzy należeli do straży, byli zwalniani ze świadczeń na rzecz Niemców.

Po wojnie prezesem Straży Pożarnej został ksiądz Kazimierz Wilczewski, a naczelnikiem Izidor Klepacki. Do straży w tym czasie należeli: Józef Sandanowicz, Antoni Trochim, Józef Bieciuk, Stanisław Smarzewski, Stanisław Karpienia, Edward Szkiładź, Czesław Szkiładź, Piotr Rydzewski, Kazimierz Klejn, Józef Ostrowski, Edward Wirkowski, Waldemar Huryn, Waclaw Marchel, Władysław Hiero, Czesław Bezubik. Największy rozwój szeregów straży przypada na lata sześćdziesiąte i siedemdziesiąte. Wstępowali do niej zarówno mężczyźni, jak i kobiety. Działalność członków Straży Pożarnej widoczna była na różnych płaszczyznach: edukacyjnej (kontrola p/poż. w gospodarstwach wiejskich, pogadanki na zebraniach wiejskich, w szkołach), kulturalnej (zabawy z bufetem, z czego dochód przeznaczano na zakup umundurowania i sprzętu p/poż., kwesty uliczne i zawody pożarnicze), gospodarczej (udział w budowie dróg, budowa basenu p/poż. przy ul. Białostockiej, wieży do suszenia węży, później budowa Domu Strażaka).

Kazimierz Klejn. Archiwum M. Karpieni

Prezes OSP w Suchowoli

KAZIMIERZ KLEJN wstąpił do OSP w r. 1945. Po czternastu latach aktywnej działalności zostaje wybrany prezesem OSP w Suchowoli (pow. dąbrowski). W dalszym ciągu pracuje ofiarnie, czego dowodem są liczne sukcesy. Jego zasługą jest całkowite umundurowanie jednostki OSP, wybudowanie zbiorników wodnych, a także wyższy poziom wykształcenia bojowego.

Od r. 1959 pozostaje na tym samym stanowisku troszcząc się o dobro pożarnictwa. (Ch)

Gazeta Białostocka, 16 maj 1967

Jednostkę tworzyły plutony i sekcje, które pełniły gotowość bojową w wyznaczonych przez naczelnika terminach. Za brak aktywności lub niewłaściwe zachowanie wykluczano z szeregów straży, natomiast za dużą aktywność i udział w szkoleniach, odbywających się w Ełku, nagradzano. Wypłacano też zapomogi, np. po śmierci strażaka udzielano takiego wsparcia jego rodzinie.

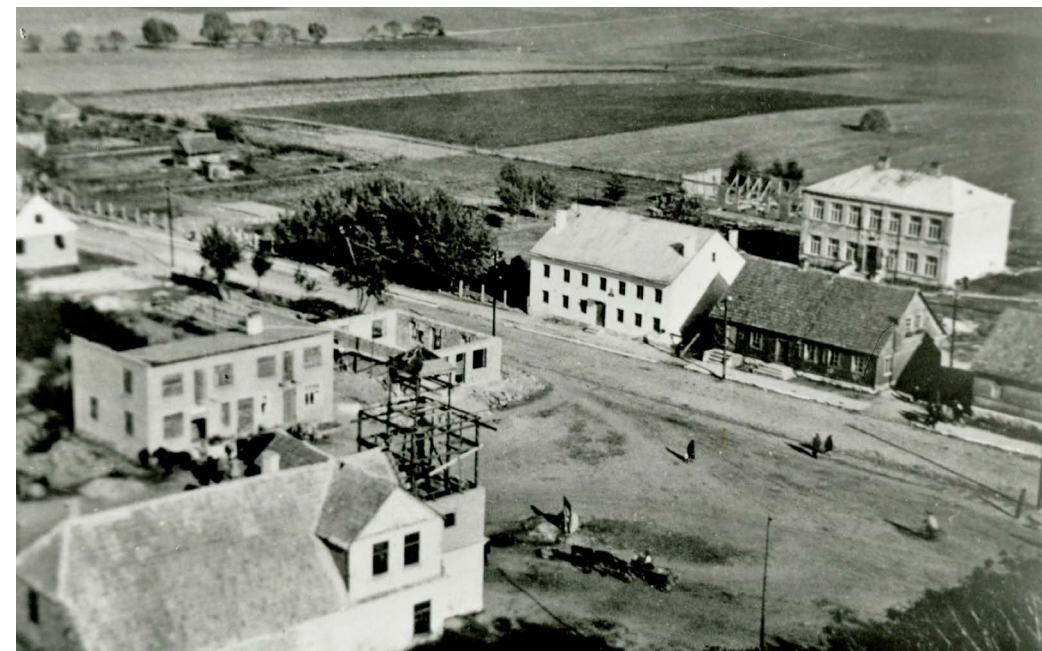
W szeregach straży przestrzegano dyscypliny, przez co w niektórych latach miała miejsce spora rotacja. Usunięty strażak otrzymywał pisemne zawiadomienie, podpisane przez cały zarząd SP.

Zarząd wybierano na 4 lata na walnym zebraniu. Długo pełnił funkcję zarząd w składzie: Kazimierz Klejn – prezes, Stanisław Matel – I wiceprezes, naczelnik, Henryk Zalewski – II wiceprezes, zastępca naczelnika, Józef Ostrowski – skarbnik, Antoni Siemion – gospodarz. Kurs na komendantów w roku 1965 w Ełku ukończyli: Henryk Zalewski i Jan Bieciuk. Kurs na motopompistów ukończył Mieczysław Szklarzewski.

Początek lat 60. Kronika OSP w Suchowoli

W 1957 roku przy LO w Suchowoli powołano młodzieżową drużynę strażacką, której opiekunem został miejscowy nauczyciel fizyki Mieczysław Wirkowski, a dowódcą drużyny Jan Kuźmicki (uczeń).

Budowa wieży strażniczej, 1958. Kronika Miasta Suchowola pod red. M. Kaczorowskiej

Archiwum M. Karpieni

Archiwum OSP Suchowola

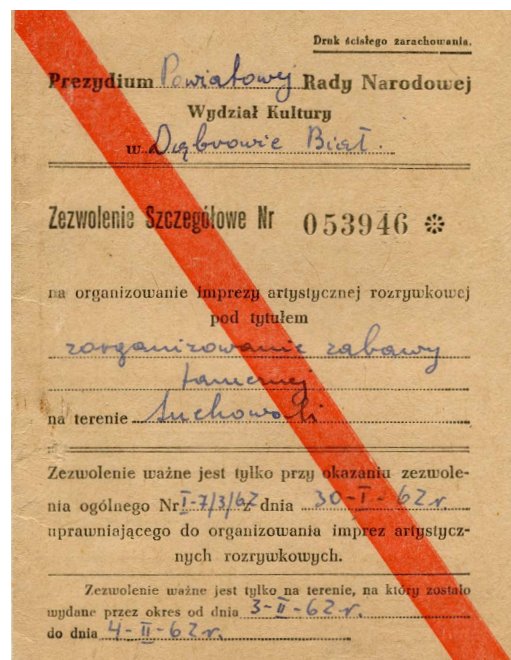
1959. Drużyna męska i żeńska. Kronika OSP w Suchowoli

W 1963 roku utworzono drużynę żeńską, w skład której wchodziły członkinie: Gertruda Baranowska, Halina Krystoń, Jadwiga Piekutowska, Janina Rozmysłowicz, Irena Kułakowska, Jadwiga Turel, Helena Kamińska, Irena Lulewicz, Jadwiga Stefańska, Teresa Matusiak, Danuta Mankiewicz, Alicja Sieńko, Halina Kudrewicz, Zenobia Sławińska, Jadwiga Sienkiewicz, Stefania Kondracka, Janina Latkowska oraz Irena Bezubik – komendantka. Pro-

wadzone były intensywne ćwiczenia zarówno z drużyną męską, jak i żeńską.

Z wielkim sentymentem i szacunkiem do służby w straży wyraża się Józef Matel. Wspomina:

Była to jednostka prężna, a przy tym zdyscyplinowana. Zbiórki odbywały się co dwa tygodnie w niedziele o 6.00 rano. Trwały do 2 godzin. Kto przez trzy razy nie uczestniczył w zbiórkach, został skreślony z listy strażaków. Strażacy pełnili straż przy grobie Pana Jezusa w Wielką Sobotę, szli w procesji na Boże Ciało (te zwyczaje trwają do dziś). Organizowali zabawy ludowe na 1 Maja i na Zielone Świątki, a przy okazji pokazy strażackie i stragany. Dość często organizowano zabawy biletowe z bufetem, aby uzyskać jakieś pieniądze na zakup mundurów czy na sprzęt przeciwpożarowy. Cieszyły się one dużą frekwencją. Członkowie straży musieli na ten czas być w mundurach, a kto przyszedł bez, to musiał wykupić bilet, tak jak inni. Straż miała na stanie samochód Star 20, ale bez zbiornika na wodę. Na ul. Białostockiej były dwa baseny strażackie, stamtąd pobierano wodę. Pożarów było więcej niż teraz, gdyż budynki były drewniane, kryte materiałem łatwopalnym. Któregoś roku kilka tygodni trwało gaszenie łąk biebrzańskich, ogień szedł w głąb, w torf, w dzień ugaszony, w nocy ożywał. Mieszkamy dość daleko od remizy, więc nie zawsze zdążyłem na czas, zanim wyjechał samochód. Za to byłem w czołówce w różnych zawodach strażackich. Na którychś zawodach nasza drużyna męska zajęła 7 miejsce, ale za to żeńska 1 miejsce. Strażacy organizowali czyny społeczne, głównie związane z rozbudową, a potem budową remizy.

Archiwum OSP w Suchowoli

W sierpniu 1965 roku podczas drogi do pożaru na terenie Dąbrowy Białostockiej miała miejsce kolizja drogowa, w wyniku której samochód uległ zniszczeniu. W roku 1974 został napisany wniosek do Komendy Straży Pożarnej w Dąbrowie Białostockiej o potrzebie doposażenia jednostki w nowy pojazd gaśniczy. Po niedługim czasie jednostka w Suchowoli otrzymała następnego samochód z Powiatowej Komendy Straży Pożarnej w Dąbrowie Białostockiej.

Zaistniała konieczność budowy garażu. Wybudowano go na posiadłości Zakładu Krawieckiego przy ul. Augustowskiej.

1966. Kronika OSP w Suchowoli

Kronika OSP w Suchowoli

Stan remizy, w której stacjonowała straż, był coraz gorszy, należało więc zająć się remontem lub budową nowej. Powołany został Komitet Budowy Domu Strażaka. Dzięki aktywności członków straży i Polskiego Zakładu Ubezpieczeń budynek został wybudowany w stanie surowym. Nie uzyskano dalszego dofinansowania, dlatego też budynek w miarę upływu czasu ulegał niszczeniu.

Kino Kometa. Kronika OSP w Suchowoli

Wojewódzki Zarząd Kin oraz Wydział Kultury Urzędu Wojewódzkiego Białystok wspomogły dalszą budowę pod warunkiem, że wewnątrz zostanie wyznaczona sala kinowa i dwa pomieszczenia na potrzeby OSP. Budowę ukończono, jednak dla straży pomieszczeń zabrakło. Wydzielono salę na kino Kometa i Komitet Główny PZPR. Pomimo tego OSP prowadziła dalej swoją działalność, zajmując pomieszczenie w starej remizie.

Za wielkie zaangażowanie społeczne i udział strażaków w każdej uroczystości państwowej mieszkańcy Suchowoli przy poparciu władz administracyjnych i politycznych gminy ufundowali 04 maja 1981 roku sztandar z okazji 65-lecia powstania straży.

1981, przekazanie sztandaru ufundowanego przez mieszk Suchowoli. Kronika OSP w Suchowoli

W 1983 roku na podstawie przeprowadzonej ekspertyzy zabroniono strażakom użytkowania remizy, można było tylko przechowywać sprzęt p/poż. Zaistniała więc konieczność budowy nowej siedziby. W listopadzie 1983 roku powołano Komitet Budowy Domu Strażaka w Suchowoli, w skład którego wchodził: Czesław Jaroszewicz – Naczelnik Gminy w Suchowoli (przewodniczący), Ryszard Smarżewski – prezes Zarządu Gminnego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych w Suchowoli (zastępca przewodniczącego), Jan Kraśnicki – prezes OSP Suchowola (zastępca przewodniczącego), Henryk Turel – dyrektor Banku Spółdzielczego (skarbnik), Henryk Zalewski – Komendant Gminny ZOSP Suchowola (sekretarz) oraz Zbigniew Bednarz – dyrektor szkoły podstawowej w Suchowoli, Henryk Franciszkowicz – I sekretarz KG PZPR, Józef Wynimko – prezes SKR Suchowola, Kazimierz Parfieńczyk – prezes GS Suchowola, Mieczysław Wirkowski – przewodniczący Gminnej Rady Narodowej, Andrzej Cibor – Komendant Rejonowej Straży Pożarnej Dąbrowa Białostocka i Jan Sulima – strażak z Rejonowej Straży Pożarnej w Dąbrowie Białostockiej.

O wsparcie finansowe zwrócono się do następujących podmiotów: PZU Dąbrowa Białostocka, Chłodnia (Składowa) Białystok, GS Suchowola, BS Suchowola, SKR Suchowola, Spółdzielnia Ogrodniczo-Pszczelarska w Sokółce, Wytwórnia Tytoniu Przemysłowego w Augustowie.

Gromadzenie materiałów trwało 3 lata. Księga pamiątkowa OSP również przypomina, kto brał aktywny udział w rozładunku zbieranych materiałów budowlanych. Byli to m.in.: Franciszek Mojżuk, Andrzej Grabowiecki, Andrzej Szelaż, Czesław Juchniewicz, Henryk Zalewski, Lech Boguszewski, Józef Skorupski, Bernard Zaniewski, Antoni Raducha, Jan Węś, Tadeusz Nacewicz, Jarosław Gryniewicz, Jan Bałdowski. We wrześniu 1986 roku rozpoczęto rozbiórkę starej remizy strażackiej, a 10 października rozpoczęto budowę Domu Strażaka.

Prace rozbiórkowe. Kronika OSP w Suchowoli

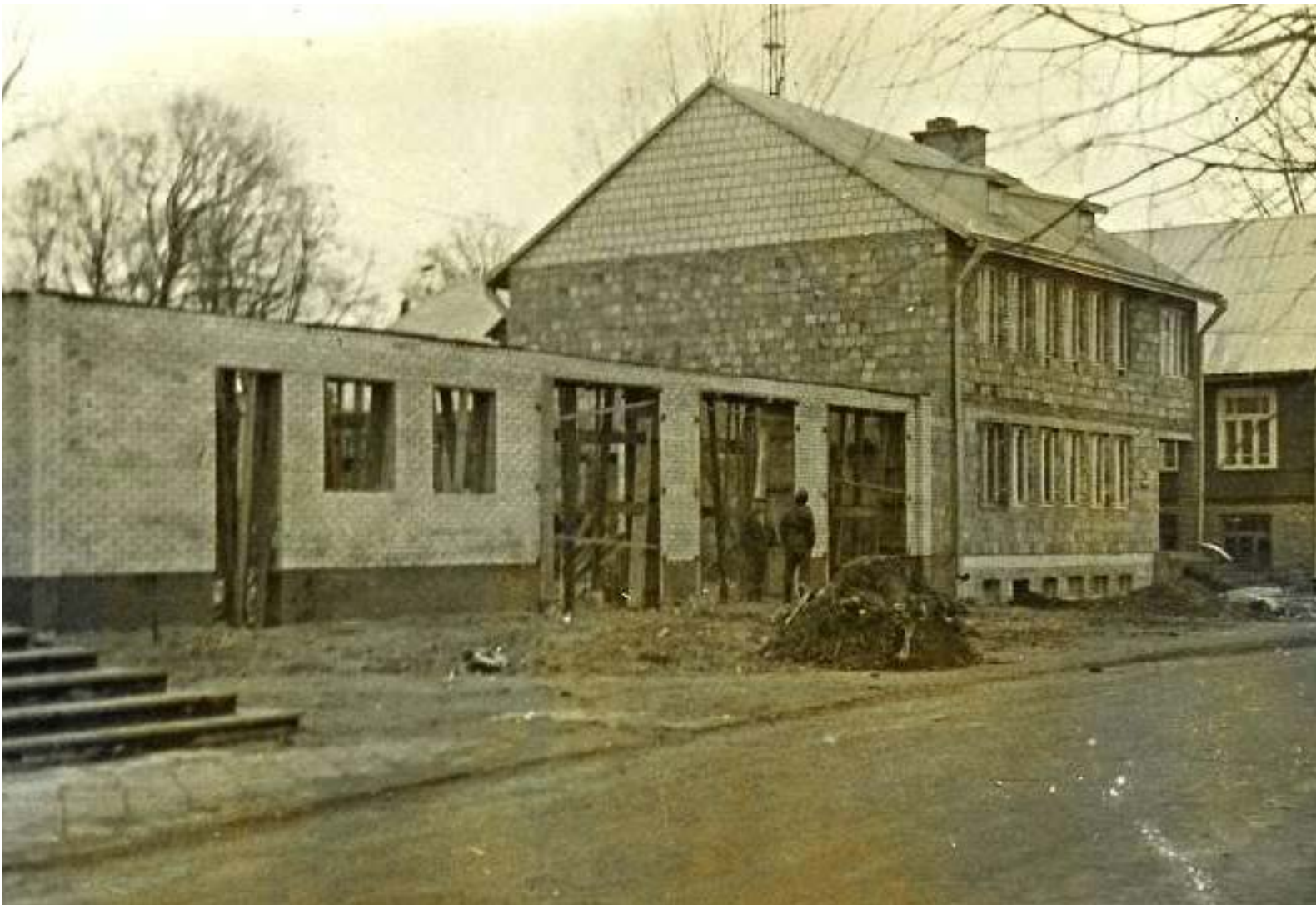
Prace rozbiórkowe. Kronika OSP w Suchowoli

Prace rozbiórkowe. Kronika OSP w Suchowoli

Sprzątanie przed remizą. Archiwum Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej w Suchowoli

Budowa Domu Strażaka, 10.10.1986. Kronika OSP w Suchowoli

Kronika OSP w Suchowoli

Inspektorem nadzoru został technik budowlany Józef Lemańczuk, a kierownikiem budowy Antoni Reducha. Roboty budowlane (stan surowy zamknięty z więźbą dachową) wykonał Lucjan Sieńko z Suchowoli, tynki wewnętrzne, stolarkę, posadzki i podjazd – Piotr Ostaszewski, instalację c.o. i wodno-kanalizacyjną wykonała Janina Popławska z Białegostoku. W czynach społecznych na rzecz budowy Domu Strażaka udział brali (w większości strażacy): Bogusław Tołoczko, Józef Matel, Stanisław Pikus, Alfred Mogilewski, Józef Sadowski, Andrzej Gałazyn, Andrzej Karawaj, Henryk Zalewski, Jarosław Krystoń, Krzysztof Grenda, Jan Krutul, Witold Sienkiewicz, Antoni Kacprowski, Józef Krystoń, Edmund Krystoń, Janusz Wałuszko, Romuald Misarko, Edward Szkiłdź, Waław Marchel, Stanisław Andruszkiewicz, Radosław Wirkowski, Arnold Stelmak, Janusz Kulhawik, Zbigniew Walejewski, Stanisław Snarski, Czesław Karp, Marek Karp, Piotr Kulhawik, Stanisław Konopko, Adolf Owsiejko, Witold Jachimowicz. Z Grymiaczek: Romuald Olszewski, Dominik Zawadzki, Jan Szparkowski. Z Głębooczyzny: Zygmunt Pycz, Bogdan Chodorowski, Józef Kamiński, Henryk Świdorski, Józef Owsiejko. Z Czerwonki – Jan Rzepnicki. Z Karpowicz: Jarosław Szklarzewski, Antoni Bolesta, Krzysztof Beczko, Waław Świstun. Z Jatwiezi Dużej: Czesław Koźbiel, Grzegorz Andraka, Antoni Stankiewicz. Z Podostrówka: Antoni Haraburda, Stanisław Haraburda, Czesław Halicki, Antoni Koszczuk, Aleksander Narel. Z Poświętnego: Marek Kołpak, Ryszard Świerżbiński, Modest Świerżbiński, Eugeniusz Kosiło. Z Leszczan: Waław Audul, Stanisław Kotowski, Romuald Gniedziejko. Z Leśnik – Jan Szkiłdź i Andrzej Wierzbicki. Z Piątaka – Krzysztof Jasiel. Z Trzyrzecza: Eugeniusz Butkiewicz, Witold Puzanowski, Grzegorz Gudewicz, Aleksander Potapo, Stanisław Koźbiel, Feliks Ciuchno, Jan Klimowicz, Jan Potapo, Wiesław Winkiewicz, Grzegorz Poźniak, Ryszard Sienkiewicz. Z Chodorówki Nowej: Jan Klejno, Witold Misarko, Wiktor Gudewicz, Mieczysław Rydzewski. Z Chodorówki Starej: Antoni Suchocki, Kazimierz Szubzda, Józef Szubzda, Marek Rudziński. Z Drygi: Józef Kropiwnicki, Albert Makświej, Edward Grabowiecki, Zenon Baranowski, Antoni Toczyłowski, Marek Kiszło. Z Kiersnówki – Józef Lewicki, Czesław Góryński. Z Suchej Góry – Józef Szarejko. Z Grodziska: Tadeusz Rusiecki, Kazimierz Stupak, Jan Gniedziejko. Z Laudańszczyzny: Józef Waśko, Jan Waśko, Józef Mikucki. Ponadto aktywnością wykazali się członkowie Spółdzielni Kółek Rolniczych w Suchowoli i młodzież Liceum Ogólnokształcącego. Najwięcej roboczodniówek przepracowali: Henryk Zalewski, Jan Węs, Franciszek Mojżuk, Andrzej Szeląg, Czesław Juchniewicz, Lech Boguszewski, Bernard Zaniewski, Tadeusz Nacewicz, Jarosław Gryniewicz, Andrzej Grabowiecki, Antoni Raducha, Ryszard Tołoczko oraz młodzież LO. Pracowników UG odznaczono brązowymi medalami za zasługi dla pożarnictwa. Prace wymagające fachowości wykonane zostały przez rzemieślników.

26 marca 1990 roku budynek przekazano protokolarnie Naczelnikowi Gminy w Suchowoli. Inspektorem nadzoru był Józef Lewańczuk.

W trakcie prac nad budową Domu Strażaka 10 maja 1990 roku OSP za swoją działalność otrzymała wóz GBM 2/8 STAR 266 Osiny. Wóz przekazała Komenda Wojewódzka PSP w Białymstoku.

Dom Strażaka, 20.05.90 r.

20 maja 1990 roku miało miejsce otwarcie Domu Strażaka. W uroczystym wydarzeniu udział wzięli: Alfred Rochalski – naczelnik gminy, Czesław Jaroszewicz – były naczelnik gminy, Józef Wiśniewski – proboszcz parafii Suchowola, Klemens Dziermański – Komendant Wojewódzkiej Straży Pożarnej w Białymstoku, Andrzej Cibor – Komendant Komendy Rejonowej Dąbrowa Białostocka.

Otwarcie Domu Strażaka, 20.05.1990. Kronika OSP w Suchowoli

Archiwum internetowe OSP w Suchowoli

Archiwum OSP w Suchowoli

4 maja 1996 roku jednostka została odznaczona Złotym Medalem „Za zasługi dla pożarnictwa”.

Oddzielny rozdział stanowi działalność orkiestry dętej. Działała ona przy straży pożarnej od lat 30. Pierwszym kapelmistrzem był Józef Karny. Działania tej grupy instrumentalnej towarzyszyły straży przy wszystkich oficjalnych wystąpieniach. Następnie w 1959 roku powstała Młodzieżowa Orkiestra Dęta, która skupiała uczniów szkoły podstawowej i liceum w Suchowoli. Jej pierwszym dyrygentem był Stefan Sadlicki, zaś kolejnym – Kazimierz Ołtarzewski (od 1966). Od 1984 roku orkiestra działa pod patronatem Ochotniczej Straży Pożarnej w Suchowoli. W 1974 roku funkcję dyrygenta objął Jerzy Zdanewicz, który rozszerzył skład orkiestry do 50 osób i wprowadził paradę marszową³. Od lat 90. orkiestra utrzymała się w czołówce polskich amatorskich orkiestr dętych, a od początku lat dwutysięcznych – w czołówce strażackich orkiestr dętych, zdobywając nagrody i wyróżnienia w kraju i za granicą. M.in. w 1986 roku orkiestra zdobyła I miejsce oraz puchar Naczelnika Miasta i Gminy Siemiatycze w Międzynarodowym Przeglądzie Orkiestr Dętych OSP. Jerzy Zdanewicz otrzymał puchar i miano najlepszego dyrygenta tego przeglądu.

Orkiestra grała na festiwalach we Francji, Grecji, Niemczech, Szwajcarii, w Watykanie czy na Białorusi. Po śmierci Jerzego Zdanewicza 9 listopada 2016 funkcję dyrygenta objął Jarosław Szczerba. Orkiestra do dziś bierze udział w wydarzeniach kulturalnych w Suchowoli i całym kraju.

³ Ratkiewicz, A., *Skarb Suchowoli*, w: *Strażak*, 2016, s. 32.

Rozpoczęcie roku szkolnego, 1961. Kronika Zespołu Szkół w Suchowoli

1.05.1968, Kronika Szkoły Powszechnej w Suchowoli

POŻARY

Pochód z okazji Dni Oświaty. Kronika Zespołu Szkół w Suchowoli

Początek roku szkolnego, 1977. Kronika Zespołu Szkół w Suchowoli

Orkiestra na tle siedziby liceum - dawniej szkoły żydowskiej. Kronika Zespołu Szkół w Suchowoli

Orkiestra na przeglądzie w Siemiatyczach, 1986. Kronika OSP w Suchowoli

W celu zapobiegania i wczesnego wykrycia pożaru wiele lat temu organizowane były nocne patrole. Przeprowadzano kontrole pod hasłem *porządki ogniowe*. Na stanie straży musiały być duże kubły z wodą, bosaki, drabiny, siekiery, sikawki, pompy, wozy konne strażackie. Na posesjach prowadzono kontrole przeciwpożarowe. Na stanie w gospodarstwie, przeważnie w sieni, musiały być: drabina, duże naczynie napełnione wodą, miotła płomienica, potem ręczna sikawka. Za brak takowego sprzętu nakładane były kary. Kontrole p/poż. prowadzili strażacy.

Podstawową metodą gaszenia początkowo było tworzenie linii wiader przekazywanych ręcznie od najbliższego źródła wody. Wykorzystywane były pompy osiągające wysokość 30 metrów, mokre koce, drabiny, haki, topory do burzenia budynków objętych płomieniami.

Oto opisy kilku największych pożarów, jakie nawiedziły Suchowolę, bądź w gaszeniu których strażacy z Suchowoli brali udział:

Z niedzieli na poniedziałek, to jest z dnia 24 na dzień 25 marca roku 1776 około północnej godziny (w czasie niewymownego wietrznego sztormu) nie wiadomo z jakowych przyczyn od spichlerza arendarza Szlomy nader wielki pożar wszczęty (bo się wódki w sklepie niewielkim pod tymże spichlerzem na on czas będącym rozpały) tak całe domostwo tegoż Szlomy arendarza ochłonał, iż ledwo mu samemu z łóżka w białiznie salwować życie dozwolił, a czworo dzieci tegoż arendarza Szlomy, tj. dwoje dorodniejszych, a dwoje pomniejszych w tymże pożarze na śmierć zgorzało, oraz w oka mgnieniu tenże pożar szturmem wielkiego wiatru rozniecony na dom Arona szkolnika i na szkołę żydowską oraz na dom jednego chrześcijanina rozszerzonym zostawszy, te trzy domy, szkołę żydowską i wszelkie w nich będące różnych Żydów składy, arendarskie nawet rachunki, kartki i kredytów notacje najmniejszego nie dopuszczając rachunku zabrać i w perzynę obrócić⁴.

W lipcu 1926 roku, w okresie wielkich upałów letnich, w domu na Placu Kościuszki (w sąsiedztwie późniejszej „Topolanki”) służąca u Żyda Mouszki wyniosła popiół z żarzącym się jeszcze węglem i przez nieuwagę wyrzuciła do drewnitni. A że i temperatura powietrza była bardzo wysoka, zaczęło się piekło na ziemi. Momentalnie dom stanął w płomieniach. Jedna wielka pochodnia. Po chwili płonął dom sąsiedni. Ogień przeskakiwał z budynku na budynek, i tak stopniowo płonęły zabudowania na Placu Kościuszki. Na domiar złego klient sklepu Sztabińskiego (obecnie dom p. Lipskiej) chwycił stojące wiadro z ciecżą, myśląc, że jest to woda, a to była nafta, i polał nim płonący już dach. Ogień ze zdwojoną siłą zaatakował następne domostwa, „przeskoczył” skrzyżowanie ulic i dalej, już na ul. Goniądzkiej siał spustoszenie i rozpacz. Tak aż do końca ulicy.

⁴ Za: Ryżewski, G., *Dziedzictwo kulturowe Kalwarii i Suchowoli*, Suchowola 2018, s. 251.

Cudem oparł się żywiołowi narożny, murowany dom rabina. W akcji gaśniczej uczestniczyły, oprócz straży ogniowej z Suchowoli, straże z miejscowości sąsiednich, a nawet zawodowa z Grodna. W sumie spłonęły 32 domy. Po 2 latach po katastrofie nie było śladu, wszystkie domy spalone odbudowano. Tak w 2007 r. ów pożar wspomina obecna mieszkanka Warszawy, a wtedy Suchowoli: „Mieszkaliśmy wtedy na ul. Zielonej, widzę, jak Mama wiąże tobołki, i mnie niespełna 3-letnią i siostrę Czesię o rok starszą, siedzimy na łące pod płótem sadu Krupowiczów i czujemy gorący powiew wiatru i płomienie z Rynku”⁵.

Pogorzeliśko po pożarze. Suchowola, 1926. Archiwum E. Gabrela

Tak wielki pożar w 1926 roku opisywała Ester Krucel-Pazi:

Zdarzyło się to w środku lata w miesiącu tamuz 1926 roku, dzieci miały wakacje i wynajdywały różne sposoby, jak spędzić czas w cieniście lesie, pośród sosnowych drzew. Stałam przed domem i czekałam gotowa do wyjścia, kiedy nadejdą koleżanki i zawołają mnie. Miałam spakowane tobołki i tak obładowana wybiegłam na ulicę. Ledwo moje stopy dotknęły chodnika, gdy stanęłam jak wryta, w oczach mi pociemniało i cała zaczęłam się trząść. Naprzeciwko naszego domu, po drugiej stronie rynku, wystrzelił słup czarnego

⁵ Bachlińska D., relacja w: Gabrel, E., *Suchowola. Jej przeszłość i teraźniejszość*, Suchowola 2012, s. 158.

dymu i przysłonił niebo, a zaraz potem wytrysnął wielki płomień. Pali się! Na strychu piekarza Moszki spadła iskra na stertę słomy i ogień zajął poddasze, aż płomienie buchnęły na zewnątrz. Na rynku powstał rwetes. Przerażeni ludzie kręcili się jak obłąkani, łapali się za głowy i krzyczeli: Pali się! Pali się! Ogień szalał i rozprzestrzeniał się. Dom piekarza Moszki stał cały w płomieniach. Iskry padły na dach i zajął się suszony len. Zerwał się wiatr i płonące lniane wiązki rozniósł na wszystkie strony miasteczka. Zapaliły się domy przy ulicach Karpowicze i Janowskiej, a także zajął się ogniem dach naszego domu.

Panika przybierała na sile. Nie było żadnej możliwości opanowania pożaru, który szalał coraz bardziej, pomimo wysiłków strażaków. Ludzie pospiesznie wynosili z domów rzeczy, jakie jeszcze dało się uratować. Przy murowanym ogrodzeniu kościoła, na środku rynku, piętrzyły się sterty ocalonego dobytku. Kiedy pożoga stawała się coraz groźniejsza, ludzie zaczęli myśleć o ratowaniu siebie i swoich rodzin, porzucając mienie. Mama kazała mi wziąć moją roczną siostrzyczkę i zanieść do któregoś z domów nad strumieniem. W panicznym strachu o mały włos nie upuściłam jej na ziemię. Szczęśliwie dotarłam na miejsce i natychmiast otoczyli mnie ludzie, którzy zostali odcięci od wyżej położonej części miasteczka. Nikt nie odważył się tam wracać. Gorące słońce lata skłaniało się ku zachodowi i zapadła szara godzina zmierzchania. Wydało mi się, że już do końca życia zapamiętam te widoki: na całym rynku dopalały się zgliszcza, tu i ówdzie stały ocalałe domy, ludzie powoli zaczęli zbierać to, co dało się jeszcze wydobyć⁶.

Kto żył, wszyscy pospieszyli na ratunek, który był niezwykle utrudniony. Straż ochotnicza składająca się z 37 strażaków, posiadająca kilka sikawek, nie wystarczyła. Na ratunek pospieszyły straże ogniowe z Goniądza i Dąbrowy. Z Białegostoku wyruszyły pociągami o godz. 12:15 w dwóch wagonach strażacy B. O. S. O. w liczbie 60 z 2 sikawkami ręcznymi i strażacy ze straży miejskiej z 1 sikawką i narzędziami. W tej akcji brali też udział strażacy z Supraśla. Pożar pochłonął 37 domów mieszkalnych z zabudowaniami. Uratowano kościół, gmach urzędu poczty i telegrafu, choć już wynoszono stamtąd rzeczy.

Innym, wyjątkowo tragicznym w skutkach, pożarem był ten z 19 kwietnia 2020. W okolicy wsi Polkowo zauważony został ogień, który rozprzestrzeniał się w szybkim tempie. Brak śniegu ostatniej zimy spowodował wysuszenie terenów, które zwykle były mokre. Trudno dostępny teren biebrzańskich mokradel był utrudnieniem dla strażaków. Najbardziej skutecznie gasiły ogień zrzuty wody z samolotów i śmigłowców. Na szczęście torfy nie zapaliły się w głąb. Gaszenie pożaru trwało tydzień. W tej niezwykle trudnej akcji uczestniczyło 1,5 tys. strażaków zawodowych i ochotniczych, żołnierzy obrony terytorialnej, służby parkowe i leśne oraz mieszkańcy okolicznych wsi. Akcja zakończyła się

26 kwietnia 2020 roku. Ogień strawił 9,5% powierzchni parku, tj. 5280 hektarów. Przyczyną prawdopodobnie było wypalanie traw. Zginęło wiele cennych gatunków zwierząt i roślin. Widok tak rozległego pogorzeliska był wstrząsający. W akcji brały udział, oprócz wielu innych, jednostki z gminy i miasta Suchowola. Za wielogodzinną walkę z ogniem strażacy otrzymali podziękowania od władz rządowych i administracyjnych parku. Z darowizn na rzecz straży pożarnych biorących udział w akcji ufundowane zostało wyposażenie jednostek.

Działalność strażaków widoczna jest w wielu sferach, od szkoleń, zawodów strażackich gminnych i rejonowych przez wszelkiego rodzaju akcje charytatywne, spotkania z młodzieżą szkolną, pomoc seniorom, zwłaszcza w dobie pandemii (zakupy na zamówienie potrzebujących, paczki świąteczne, dowóz na szczepienia), po akcje ratunkowe (pożary, wypadki, kolizje drogowe, ratowanie zwierząt).

⁶ Kruceł-Pazi, E., *Wielki pożar w 1926 r.*, w: *Księga pamięci. Historia Żydów z Suchowoli*, cz. 2, Suchowola 2020, tłum. E. Wroczyńska, Suchowola, s. 25-27.

**KALENDARIUM
WAŻNIEJSZYCH
WYDARZEŃ I AKCJI OSP
SUCHOWOLA**

20 kwietnia 1995 roku Decyzją Nr 3/39/KSRG Komendanta Głównego PSP nadbryg. Feliksa Deli Ochotnicza Straż Pożarna zostaje włączona w struktury krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego.

13 maja 2001 roku OSP w Suchowoli obchodziła 80. rocznicę powstania. Z tej okazji miało miejsce odsłonięcie pamiątkowej tablicy: *Dla upamiętnienia osiemdziesiątej rocznicy powstania Ochotniczej Straży Pożarnej w Suchowoli – w pierwszym roku III tysiąclecia chrześcijaństwa*. Tablicę ufundowało społeczeństwo gminy Suchowola. Przy tej okazji jednostka OSP Suchowola została odznaczona Honorowym Medalem im. Bolesława Chomicza, a druh Ryszard Smarzewski Złotym Znakiem Związku.

Źr. 65 lat zawodowej straży pożarnej w Sokółce

Źr. 65 lat zawodowej straży pożarnej w Sokółce

W dniu 28 sierpnia 2002 roku w okolicach miejscowości kol. Rutkowszczyzna powstał pożar suchych traw, trzciny i zarośli na terenie Biebrzańskiego Parku Narodowego. Po przybyciu na miejsce zdarzenia jednostek straży pożarnej paliła się sucha trawa i trzciny na powierzchni około 100 ha. Z uwagi na trudny dostęp do miejsca pożaru, grząskie podłoże torfowe uniemożliwiające dojazd ciężkim sprzętem gaśniczym oraz dużą odległość od miejsca czerpania wody przyjęto następujące formy działania: oborywanie miejsca pożaru pasami ochronnymi, obgaszanie frontu pożaru, prowadzenie kontrolowanego wypalania traw (przeciwognie), monitorowanie rozwoju pożaru, dozorowanie miejsca pożaru. W akcji trwającej 49 dni udział brały 33 jednostki (166 osób). Koszty akcji wyniosły 74 tys. zł. Spaleniu uległo 860 ha suchych traw, trzciny i torfu⁷.

⁷ Kondrat, S., i in., *65 lat zawodowej straży pożarnej w Sokółce 1951-2016*, Sokółka 2016, s. 94.

W 2006 roku Dziewczęca i Chłopięca Drużyna Pożarnicza z OSP Suchowola wzięła udział w IV Wojewódzkich Zawodach Sportowo-Pożarniczych Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych OSP. Reprezentacja Dziewczęcej MDP zajęła w klasyfikacji generalnej 8 miejsce, natomiast Chłopięca MDP – 12 miejsce.

Źr. 65 lat zawodowej straży pożarnej w Sokółce

18 marca 2006 roku o godz. 6.48 zgłoszono wypadek drogowy dwóch samochodów ciężarowych, na drodze krajowej nr 8 w okolicach miejscowości kol. Horodnianka. Po przybyciu na miejsce zdarzenia stwierdzono, iż w wypadku uczestniczyły dwa samochody TIR na litewskich numerach rejestracyjnych (jeden przewożący deski, drugi słodycze) oraz samochód osobowy marki Opel Vectra. Droga była całkowicie zablokowana, a z pojazdów wyciekało paliwo. W wyniku zdarzenia śmierć poniosło dwóch kierowców ciężarówek. Jednego z nich strażacy musieli uwolnić przy pomocy specjalistycznego sprzętu⁸.

Źr. 65 lat zawodowej straży pożarnej w Sokółce

⁸ Kondrat, S., i in., *iw.*, s. 101.

11 maja 2007 roku w godzinach popołudniowych nad terenem powiatu sokólskiego przeszła gwałtowna wichura połączona z opadami deszczu i burzami. Największe szkody nawałnica wyrządziła w dwóch miejscowościach na terenie gminy Suchowola. W Chodorówce Starej trąba powietrzna zniszczyła 9 budynków mieszkalnych oraz 22 budynki gospodarcze na 18 posesjach. We wsi Kopciówka zniszczeniu uległo 26 budynków mieszkalnych oraz 44 budynki gospodarcze na 25 posesjach. Łącznie na terenie gminy straty zaistniały w ponad 113 gospodarstwach⁹.

Źr. 65 lat zawodowej straży pożarnej w Sokółce

Archiwum OSP w Suchowoli

W 2008 roku członkini Młodzieżowej Drużyny Pożarniczej – Justyna Malinowska – została bohaterką nagrodzonego reportażu radiowego pt. „Dzielna mażoretka, która wiedziała, co robić”. Justyna Malinowska podczas Wojewódzkich Obchodów Dnia Strażaka, w których wziął udział Komendant Główny PSP, otrzymała Medal za Ofiarność i Odwagę. Justyna uratowała życie swojej siostrze ciotecznej w wypadku drogowym.

⁹ Kondrat, S., i in., jw., s. 99.

17.04.2010 roku delegacja z OSP Suchowola wraz z innymi delegacjami złożyła hołd Prezydentowi RP i jego małżonce oraz pozostałym zmarłym w katastrofie smoleńskiej.

20.02.2011 roku Suchowolę odwiedził Prezydent RP Bronisław Komorowski. W spotkaniu licznie uczestniczyli strażacy.

Archiwum OSP w Suchowoli

4.09.2011 roku odbył się jubileusz 90-lecia istnienia jednostki OSP w Suchowoli, na którym został wręczony nowy sztandar ufundowany między innymi przez mieszkańców gminy Suchowola.

90-lecie OSP w Suchowoli. Archiwum OSP w Suchowoli

W 2011 roku drużyna z OSP Suchowola zajęła pierwsze miejsce na powiatowych zawodach sportowo-pożarniczych, zaś w roku następnym 6. miejsce w klasyfikacji generalnej na zawodach szczebla wojewódzkiego w Augustowie.

20.11.2012 roku kilka minut przed godziną 6:00 służby zostały poinformowane o wypadku drogowym w miejscowości Kamień. Po dojechaniu na miejsce okazało się, że 20-letni mieszkaniec gminy Sztubin jechał osobową hondą w kierunku Augustowa, w pewnym momencie z niewyjaśnionych przyczyn zjechał na przeciwny pas ruchu, gdzie zderzył się czołowo z nadjeżdżającym z naprzeciwka autem ciężarowym. W wyniku zderzenia doszło do pożaru pojazdów, które całkowicie spłonęły. Kierowca hony zginął na miejscu. Jadący dafem 45-letni obywatel Litwy nie doznał obrażeń ciała. Na miejscu działali również strażacy z Suchowoli.

Archiwum OSP w Suchowoli

4.02.2013 roku tuż przed godziną 17:00 doszło do tragicznego zdarzenia na krajowej ósemce. Z jednej z podporządkowanych ulic wyjechało BMW wprost pod koła litewskiego tira, który z całym impetem uderzył w jego bok. Ciężarówka ciągnęła osobowy samochód jeszcze przez kilkadziesiąt metrów. W wypadku zginęła kobieta w ciąży. Strażacy musieli sprowadzić ciężki sprzęt, by uwolnić kolejne cztery osoby uwięzione w aucie. Ranni w ciężkim stanie zostali przewiezieni do szpitali przez karetki pogotowia oraz śmigłowiec Lotniczego Pogotowia Ratunkowego.

Archiwum OSP w Suchowoli

5 kwietnia 2013 roku ekipa telewizyjna kręciła program „SLIDE SHOW” z prowadzącą Evą Basta, wokalistką disco polo, oraz Kevinem Aistonem, znanym z programu „Europa da się lubić”, który miał się wcielić w rolę strażaka z OSP Suchowola. Gdy włączył się alarm w OSP, bohater audycji podejrzewał, że strażacy go *wkręcają*. Tymczasem okazało się, że pożar jest jak najbardziej prawdziwy. Druhowie zostali wezwani do pożaru w Zwierzyńcu Małym w gminie Dąbrowa Białostocka, gdzie całkowicie spaliła się murowana stodoła, trzymany w niej sprzęt i drewniana wiatka. Pięć metrów od ogarniętego ogniem budynku znajdował się dom mieszkalny oraz chlewnia ze świniami. Na miejsce ściągnięto aż 14 jednostek straży pożarnej, m.in. z Dąbrowy, Domurat, Olszy, Suchowoli, Czerwonki i Jaczna. Z Augustowa i Sokółki przybyły ciężkie samochody, cysterny z wodą. Stodoły nie udało się uratować. Ogień pochłonął też przylegającą do niej drewnianą wiatkę. W środku murowanego budynku znajdował się samochód laweta, przyczepa rolnicza i agregat prądotwórczy.

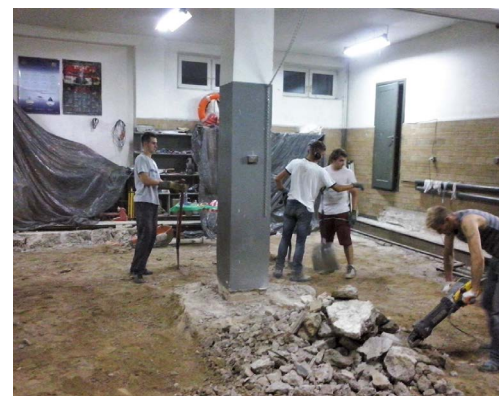

Archiwum OSP w Suchowoli

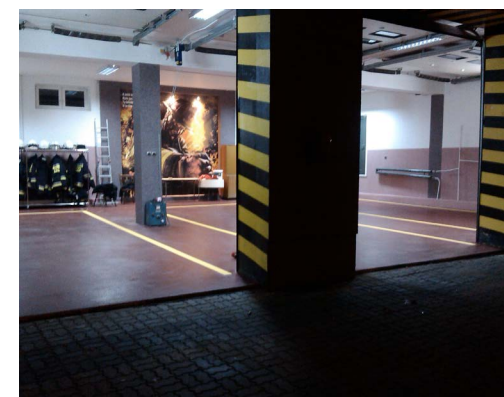
W dniach: 10.09.2014 – 26.11.2014 (78 dni) przeprowadzony został remont remizy. Prace trwały od godzin popołudniowych do późnych godzin wieczornych. Strażacy, którzy wpłacili datki na materiały do remontu, zebrali 2045 zł. W zbiorce wzięli udział: Krzysztof Sienkiewicz, Piotr Gałazyn, Anna Rutkowska, Bogusław Rutkowski, Michał Suchwałko, Ewa Osakowicz, Krystian Jaroszewicz, Jacek Kudrewicz, Ewa Kucejko, Artur Omielan, Sławomir Kraśnicki, Adrian Rydzewski, Enwer Korycki, Justyna Stupak, Monika Karpienia, Mariusz

Karpienia, Szczepan Krysiuk, Beata Kuc, Krzysztof Omielan, Paweł Misarko, Krzysztof Matyskiel, Maciej Aleksandrowicz.

Wykonane prace: skucie i wybranie posadzki, skucie ścian ze starych płytek, wylanie nowej posadzki i warstwy wierzchniej z żywicy, wymiana oświetlenia, włączników i gniazdek, szpachlowanie i malowanie ścian, położenie mozaiki na ściany, położenie fototapety i inne.

Archiwum OSP w Suchowoli

11 października 2015 roku w Sokółce odbyły się VIII Powiatowe Zawody Sportowo-Pożarnicze, w których udział wzięło 15 drużyn OSP. Sztafetę wygrała OSP Suchowola z czasem 62,4 sekundy, która w „bojówce” uzyskała 53,3 punktów. Wyniki te pozwoliły na zdobycie srebrnych medali i pucharu za 2 miejsce w powiecie.

Archiwum OSP w Suchowoli

Archiwum OSP w Suchowoli

8 maja 2018 roku około godziny 19:00 na drodze krajowej nr 8 doszło do tragicznego wypadku. Samochód osobowy marki Audi jadący w stronę Białegostoku zderzył się z samochodem ciężarowym Scania jadącym w kierunku Augustowa. Auto osobowe stanęło w płomieniach, podróżowały nim 3 osoby, żadnej nie udało się opuścić pojazdu. Wstępne badanie wykazało, że

kierujący samochodem ciężarowym był trzeźwy. Policjanci wykonywali czynności na miejscu pod ścisłym nadzorem prokuratora. Droga krajowa numer 8 była zablokowana przez kilka godzin.

27 października 2018 roku około godz. 20:20 OSP Suchowola została zadysponowana przez Stanowisko Kierowania Komendanta Powiatowego PSP w Sokółce do pożaru budynku mieszkalnego w miejscowości Trzyrzeczki, gm. Dąbrowa Białostocka. Z informacji wynikało, że w środku mogą znajdować się 2 osoby. Po dojechaniu pierwszych zastępów stwierdzono, że pali się mury-drewniany budynek mieszkalny, ogniem objęte jest całkowicie wnętrze obiektu, płomienie wydobywają się przez drzwi wejściowe, okna i poddasze, zaś dach jest częściowo zawalony do środka budynku. Po stłumieniu ognia i obniżeniu temperatury wewnątrz obiektu ratownicy odnaleźli 2 zwęglone ciała. W działaniach trwających ponad 6 godzin udział brało 9 zastępów straży (KP PSP Sokółka, JRG Sokółka, Posterunek JRG Sokółka w Dąbrowie Białostockiej, OSP KSRG Olsza, OSP KSRG Suchowola, OSP KSRG Sztabin /powiat augustowski/, OSP Kamienna Stara, OSP Domuraty). Łącznie 37 strażaków oraz Pogotowie Ratunkowe, Pogotowie Energetyczne czy Policja.

Archiwum OSP w Suchowoli

ISokolka.eu

10 marca 2019 roku około godziny 14:00 strażacy z OSP Suchowola zostali zadysponowani do wypadku na drodze krajowej nr 8. W miejscowości Poświętne auto osobowe zderzyło się z samochodem ciężarowym. W wyniku zderzenia pojazd osobowy został rozerwany na dwie części, dwie z pięciu osób znajdujących się w aucie zginęły na miejscu, pozostała trójka trafiła do szpitala (jedna ze względu na obrażenia została przetransportowana śmigłowcem LPR). Kierowca samochodu ciężarowego podróżował sam, nie odniósł obrażeń. W akcji ratunkowej udział brali strażacy z JRG Sokółka – posterunek w Dąbrowie Białostockiej, JRG Sokółka oraz z OSP Suchowola i Dryga.

Archiwum OSP w Suchowoli

21 maja 2019 OSP Suchowola zaczęła zdjęcia do nowego Programu STRAŻACY 24h z ekipą Discovery Chanel Polska, która od 3 sezonów nagrywała program Służby Ratownicze dla TVN TURBO. Od tej pory każdy krok, wyjazd jednostki na zdarzenie, był rejestrowany. Oprócz tego ekipa pojawiała się co kilka tygodni i rejestrowała życie strażaków w remizie. 23 października odbyła się premiera programu.

Od 1 marca 2020 roku OSP Suchowola można oglądać w kolejnym programie „Służby Ratownicze”, do którego nagrania wciąż trwają.

Archiwum OSP w Suchowoli

PATRON

Za patrona zawodów związanych z ogniem, czyli: strażaków, hutników, gazowników obrano Świętego Floriana z Lauriacum – dowódcę oddziałów gaśniczych z czasów cesarza Dioklecjana. Przedstawia się go najczęściej w stroju rzymskiego oficera, gaszącego z wiadra płonący u jego stóp dom lub kościół. Jego relikwie w XII wieku przekazał Polakom papież Lucjusz III. Nasilenie kultu św. Floriana nastąpiło w 1850 roku, kiedy to wielki pożar strawił centrum Krakowa¹⁰.

CZŁONKOWIE OSP W SUCHOWOLI OD POCZĄTKU POWSTANIA

¹⁰ Czyżewska, E., red., *Święta i święci. Kalendarz etnograficzny na 2018*, Warszawa 2018, s. 122.

Członkowie OSP w Suchowoli od początku powstania:

Rok 1921

Ignatowicz Julian – I naczelnik
Lewicki Władysław – I prezes

Rok 1929

Bieciuk Józef
Boguszewski Hieronim
Brzozowski Alfons
Brzozowski Jan
Huryn Jan
Karny Józef
Karpienia Stanisław
Klepacki Izidor – naczelnik
Klimowicz Bronisław
Kowalewski Teofil
Krystoń Edward
Krystoń Jan
Kułak Edward
Marchel Antoni
Marchel Piotr
Popławski Icek
Rogalski Adolf
Sadanowicz Piotr
Smarzewski Edward
Smarzewski Stanisław
Stefański Jerzy
Stefański Władysław
Wysocki Kazimierz
Żadziłko Adolf
Żepko Leon
Część mieszkańców pochodzenia żydowskiego, których nazwisk nie udało się ustalić.

Rok 1930 – powołanie orkiestry

Brzozowski Alfons
Brzozowski Jan
Huryn Jan
Karny Józef – kapelmistrz orkiestry

Krystoń Edward
Krystoń Jan
Popławski Icek
Rogalski Adolf
Smarzewski Edward
Stefański Władysław
(Pozostałych nie ustalono)

Drużyna żeńska

Abramowicz Leokadia
Jaroszewicz Adela
Karpowicz Janina – komendantka
Kulikowska Helena
Marchel Joanna
Stasieluk Jadwiga
Stasieluk Paulina
Żygieło Helena

Rok 1931

Wirkowski Edward

Rok 1934

Karpienia Stanisław

Rok 1936

Smarzewski Stanisław

Rok 1938

Kołodziejczyk Piotr
Szkładź Waclaw – prezes
Wanagiel Franciszek – kierowca

Po wojnie

Klepacki Izidor – naczelnik
Sadanowicz Józef
Trochim Antoni – kierowca
Ks. Wilczewski Kazimierz – prezes

Rok 1945

Klejn Kazimierz – prezes
Ostrowski Józef

Rok 1946

Dajnowicz Józef
Krystoń Edmund
Szkijałdź Edward
Szkijałdź Czesław

Rok 1947

Mużyło Piotr

Rok 1948

Bieciuk Józef
Sojko Henryk
Rydzewski Piotr – naczelnik
Wirkowski Edward – naczelnik

Rok 1951

Daszkiewicz Leon

Rok 1954

Huryn Waldemar

Rok 1957

Wirkowski Mieczysław

Rok 1959

Bezubik Czesław
Hiero Władysław
Marchel Waćław

Rok 1960

Klejn Ryszard
Zalewski Henryk

Rok 1961

Denarski Józef
Dziwiątkowski Teodor
Gilewski Jan
Kamiński Witold
Kiszluk Edward
Kraśniński Adam
Krutul Jan
Krystoń Edwarda
Krystoń Romuald
Matel Stanisław
Ochocki Kazimierz

Rymarczyk Henryk
Zawadzki Piotr
Zdanewicz Eugeniusz – kierowca
Żadziłko Czesław

Rok 1962

Baranowska Gertruda
Bezubik Irena
Karp Czesław
Krystoń Halina
Kułakowska Irena
Marchel Adolf
Misarko Romuald
Naumowicz Tadeusz
Piekutowska Jadwiga
Rozmysłowicz Janina
Tołoczko Stanisław
Turel Jadwiga

Rok 1963

Bieciuk Julian
Kamińska Helena
Latkowska Janina
Lulewicz Irena
Matusiak Teresa
Omielan Bronisław
Snarski Wincenty
Stefańska Jadwiga

Rok 1964

Kondracka Stefania
Sadowski Józef
Sienkiewicz Jadwiga
Sieńko Edward
Sławińska Zenobia

Rok 1965

Bartosz Sławomir – kierowca
Karpowicz Edward
Klepacki Marian
Krystoń Józef
Kudrewicz Halina
Matel Józef
Stasieluk Antoni

Rok 1966

Pikus Stanisław – kierowca
Rydzewski Mieczysław
Siemion Antoni – kierowca

Rok 1967

Grabala Zygmunt
Klimowicz Henryk
Korycki Mirosław
Kulhawik Janusz
Kulikowski Czesław
Makarewicz Józef
Mankiewicz Danuta
Sienkiewicz Tadeusz
Sieńko Alicja
Smarzewski Tadeusz

Rok 1968

Kacprowski Antoni
Sienkiewicz Witold – naczelnik
Turel Bronisław

Rok 1972

Sienkiewicz Jan
Sieńko Marian

Rok 1973

Karawaj Andrzej
Karpienia Mirosław
Kulikowski Antoni
Smarzewski Ryszard – prezes, naczelnik

Rok 1974

Sołjan Bronisław
Szparkowski Leon

Rok 1976

Czapliński Stanisław
Dzienis Eugeniusz – naczelnik
Huryn Jan
Pycz Edward
Sieńko Lucjan

Rok 1977

Karpienia Czesław

Rok 1978

Kraśnicki Jan – prezes
Kraśnicki Sławomir
Mogilewski Alfred

Rok 1979

Krystoń Jarosław

Rok 1980

Tołoczko Bogusław

Rok 1982

Wałuszko Janusz

Rok 1984

Andruszkiewicz Stanisław
Krystoń Bogdan
Pikus Janusz – kierowca

Rok 1985

Łodygo Stanisław – naczelnik, prezes
Misarko Jarosław – kierowca
Tołoczko Grzegorz
Zdanewicz Jerzy – kapelmistrz

Rok 1987

Wołejko Mieczysław

Rok 1988

Jasiel Krzysztof

Rok 1989

Gałązyn Andrzej

Rok 1990

Andracki Janusz – kierowca
Bednarz Jacek
Grenda Krzysztof
Gryniewicz Jarosław
Karpienia Krzysztof
Kołodziejczyk Janusz

Korycki Enwer – naczelnik, kierowca
Kotuk Sławomir
Kraszewski Ryszard
Krystoń Wojciech
Misarko Zbigniew

Rok 1991

Aramowicz Andrzej
Bielawski Mirosław
Grodzik Sławomir

Rok 1994

Kudrewicz Jacek
Pikus Marek

Rok 1995

Bieciuk Waldemar
Kudrewicz Tomasz

Rok 1997

Litwinko Mariusz
Łazuk Leszek

Rok 1999

Aleksandrowicz Adam
Aleksandrowicz Maciej – kierowca
Bielawski Piotr – kierowca
Lewicki Kazimierz – prezes, naczelnik, kierowca

Rok 2000

Kryztopik Jarosław

Rok 2001

Kotuk Krzysztof
Sienkiewicz Krzysztof – kierowca

Rok 2002

Rutkowski Bogusław

Rok 2003

Aleksandrowicz Mirosław
Karpienia Mariusz – naczelnik, kierowca
Rutkowski Grzegorz
Sulkiewicz Stefan

Rok 2004

Makświej Adam

Rok 2006

Korycki Maciej
Zujko Paweł

Rok 2008

Gryniewicz Łukasz
Horoszko Paweł
Kołodziejczyk Łukasz
Suchwałko Michał – prezes

Rok 2011

Jaroszewicz Krystian
Juchniewicz Mariusz
Matyskiel Krzysztof – kierowca
Zimnoch Józef

Rok 2012

Bielawski Maciej
Gniedziejko Kamil
Hapoń Adam
Krysiuk Szczepan
Misarko Paweł
Omielan Artur

Rok 2013

Gałązyn Piotr
Hryń Andrzej
Juchniewicz Maciej
Karpienia Mateusz
Karpienia Monika
Klimowicz Bożena
Kuc Beata
Kucejko Ewa
Kulikowski Dawid
Omielan Krzysztof
Rutkowska Anna
Stupak Justyna

Rok 2014

Osakowicz Ewa
Rydzewski Adrian – kierowca

Rok 2015

Misarko Rafał

Rok 2016

Pośpiech Mateusz

Sawicki Rafał

Rok 2018

Matyskiel Piotr

Zimnoch Magdalena

Rok 2019

Świerziński Kamil

Rok 2020

Misarko Michał

Pozostali:

Hyziewicz Jan – prezes

Turel Waldemar – kierowca

MDP

Jarmoszko Gabriela

Misarko Michał

Franciszkowicz Ewelina

Koźbiel Kinga

Laskowska Natalia

Bieciuk Aleksandra

Lewicki Kacper

Milewski Jakub

Sawicka Kinga

Rutkowski Sebastian

Waśko Tomasz

Kłoczko Jakub

Wawrzuta Jakub

Łazuk Michał

Boguszevska Monika

WYPOSAŻENIE OSP W SUCHOWOLI

Wyposażenie OSP w Suchowoli [obecnie]

Jednostka typu S4 wyposażona w specjalistyczny sprzęt do prowadzenia działań ratowniczo-gaśniczych:

- średni samochód ratowniczo-gaśniczy Volvo FL 280 GBA 3/30 (rok produkcji 2018)
- funkcjonuje w ramach plutonu Gaśniczego Wojewódzkiego Odwołu Operacyjnego
- średni samochód gaśniczy z funkcją ratownictwa technicznego Star 12.185GBART 2,5/16 (rok produkcji 2003)
- średni samochód ratowniczo-gaśniczy Star 266 GBM 2/12 (rok produkcji 1990)
- lekki samochód kwatermistrzowski Ford Transit SLKw (rok produkcji 2002)
- ponton pneumatyczny W400 (rok produkcji 2018) na przyczepie do pontonu NEPTUN Ppon1 (rok produkcji 2019)
- pojazd kołowy Polaris Sportsman 570B QUAD 6x6 (rok produkcji 2020) na przyczepie towarowej TEMARED PTow 0,5 (rok produkcji 2020)
- bezzałogowy statek powietrzny DJI Mavic 2 Enterprise DRON (rok produkcji 2020)
- zestaw narzędzi hydraulicznych HOLMATRO (nożyce, rozpieracz ramieniowy, z łańcuchami, 2 rozpieracze kolumnowe, obcinacz do kolumn kierowniczych, i pedałów z pompką ręczną, pompa hydrauliczna, podpory i klocki stabilizacyjne, wspornik progowy, stanowisko narzędziowe, zestaw pokrowców zabezpieczających ostre krawędzie, osłony zabezpieczające uszkodzowanego, 3 zabezpieczenia na poduszkę powietrzną Air Bag)
- poduszka pneumatyczna niskociśnieniowa Vetter 1/13 sztuk 2
- wykrywacz wielogazowy AUER
- detektor napięcia AC Hot Stick
- defibrylator AED
- zestaw ratownictwa medycznego PSP R-1 sztuk 2
- torba ratownictwa medycznego PSP R-0
- zestaw do segregacji uszkodzonych TRIAGE
- butle tlenowe 10 litrów sztuk 7
- namiot pneumatyczny NSP 37 z nagrzewnicą olejową EC 32
- walizka pierwszej pomocy medycznej
- kamera termowizyjna LEADER Tic 4.1
- wentylator oddymiający Skorpion H 22
- aparat powietrzny nadciśnieniowy Auer sztuk 4
- przenośny zestaw oświetleniowy RALS 9430
- piła spalinowa do betonu i stali
- piła spalinowa do drewna sztuk 3
- piła ratownicza do cięcia materiałów wielowarstwowych MAKITA
- składany zbiornik wodny TANKER o pojemności 13 m3 z osprzętem
- motopompa pływająca sztuk 2
- motopompa M 8/8 (PO-5 Tohatsu) sztuk 2
- motopompa M 16/8 (Tohatsu)
- motopompa szlamowa WT 30X
- motopompa POK

- motopompa szlamowa zanurzeniowa GEKO
- wysysacz inżektorowy
- przenośne działko wodno-pianowe DWP-24
- odsysacz do zbierania substancji niebezpiecznych Vetter (tzw. odkurzacz olejowy)
- pompa ręczna do oleju napędowego
- turboflary sygnalizacyjne LED do wyznaczania lądowisk kpl. 3
- sprzęt do zabezpieczenia miejsca zdarzenia (znaki drogowe, tarcze świetlne, lampy pulsacyjne, pacholki, taśmy ostrzegawcze, tarcze świetlne do kierowania ruchem, parawan)

Bibliografia:

Kronika Ochotniczej Straży Pożarnej w Suchowoli.

Księga Pamięci. Historia Żydów z Suchowoli. Jerozolima 1957, Część II, Suchowola 2020.

Gabrel, E. *Suchowola, Jej przeszłość i teraźniejszość*, Suchowola 2012.

Kondrat, S., i in., *65 lat zawodowej straży pożarnej w Sokółce 1951-2016*, Sokółka 2016.

Strażak, 2016.

Małek, A., „Suchowola pod zaborem pruskim”, w: *Białostoczczyzna*, Białostockie Towarzystwo Naukowe, 1/1995.

Ryżewski, G., Totoris, A., *Dziedzictwo kulturowe Kalwarii i Suchowoli*, Suchowola – Kalvarijska 2018.

Źródła ikonograficzne:

Kronika Ochotniczej Straży Pożarnej w Suchowoli.

Kronika Gminy Suchowola.

Kroniki Zespołu Szkół w Suchowoli.

Kronika Miasta Suchowola wykonana przez uczennice gimnazjum pod opieką Marty Kaczorowskiej.

Archiwum Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej w Suchowoli.

Archiwum Centrum Trzech Kultur.

Archiwa prywatne: E. Woźniakowska, M. Sarełło, L. Huryn, E. Gabrel,

Kondrat, S., i in., *65 lat zawodowej straży pożarnej w Sokółce 1951-2016*, Sokółka 2016,

Sobczyk, F., *Pochodnia – album strażactwa województwa białostockiego*, Białystok, 1927.

www.photos.yadvashem.org.

